

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԳԱԽԱՌԱՅ ՀԱՄԱՐ

52 րէր 2 1/2 Մէճիս

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Չափաֆերլար Յակոբեան խան Թիւ 15.

Ճամբու ծախքը չվնասուած նստակ չընդունիր

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

Կ. ՊՕԼՈՅ

52 րէր 2 Մէճիս

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Չափաֆերլար Յակոբեան խան Թիւ 15.

Դուրսէն եկած ձեռագիրներէ ետ չեն տրիր

Թ Ա Տ Ր Ո Ն

ԲԱՐԵՆՆԱՄ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

Հայաստանէն հասած լուրերն վերջապէս կը յայտնեն թէ՛ հարստահարութիւնը Մշոյ կուսակալ կարգոված է, թէ՛ հարստահարութիւնն է Մուշը կառավարողը :

Չկայ հոն ոչ ստացուածքի ապահովութիւն, ոչ կենաց եւ ոչ ալ պատուոյ երաշխաւորութիւն, այլ կայ հոն յափշտակութիւն, մարդասպանութիւն պատուոյ բռնաբարութիւն եւ վերջապէս այն ամեն չարիքներն որ կառավարութիւն չունեցող քաղաքի մը մէջ միայն կրնան գործվիլ :

Կարինէն Մասիսի զրկված նամակ մը հետեւեալ տեղեկութիւններն կուտայ .

«Բաղաքս հասած լուրերն եւ մասնաւոր տեղեկութիւններն զՄուշ մեծ յուզման եւ վտանգի մէջ կը նկարագրեն, անխուսափելի եւ ծանրակշիռ վրասանգի ենթարկուած է հոն տեղի ազգայնոց վիճակը, եկած գիրերն անստորագիր են, որք միայն կը ծանուցանեն թէ՛ հեռագիրն ու փոստով մեզ համար արգելուած են, թէ՛ այգիները կը կրարեն, կը ճմլեն կոշնջացունեն, եւ թէ՛ հոնանմ մը դիմացին երէ՛ք դա՛նակով կը զարնեն, թէ՛ հնձանները, դէղերն ու մարագները կայրուին, թէ՛ ուր որ Հայ մը տեսնուի, խաչ եւ հաւատք կը հայհոյեն, թէ՛ մանուկ տղաքներէն մինչեւ ծեր, այր եւ կին, առ հասարակ կը դանակոծուին Տաճիկներէն, թէ՛ Հայ աղաները կառավարութեան ժողովները երթալէ դադարած են եւայլն. կարծես կառավարութիւն չկայ Մշոյ մէջ... Մուշէն եւ դեղերէն 3—400 տընտոր հանրագրութիւն կաղմեր են Տաճիկալու համար... եւայլն, եւայլն » :

Արդեօք տալագրական Տեսչութիւնը կը ներքէ մեզ այս անուր վայրենութեանց, բարբարոսութեանց ու գաղանթութեանց տակ հեծեծող մեր եղբարց կազանաբարձ հառաչանաց արձագանք տալ անոնց հետ արտասուել քուրճ դգերն լով եւ մեր սրտէն արիւն հոսեցնելով մեր տխուր ճակատագիրն ողբալ Արդեօք, կըսենք, տալագրական Տեսչութիւնն, գոնէ այս չնորհն կընէ մեզ, թէ մեր սրտին, զգացմանց ու արտասուաց վրայ ալ տիրելու իշխանութիւն ունենալով մեր դժբախտութիւնն ողբալն ալ կարգիլէ... :

Հայերն ամեն վիշտ ու տառապանք, աքսոր ու հալածանք կրելէն ետքը այսօր ամենայն յօժարութեամբ եւ հաւատարմութեամբ կը տանին հպատակութեան լուծը, եւ ասոր փոխարէն կը բռնաբարվին թէ՛ ստացուածքի թէ՛ կրօնի եւ թէ՛ պատուոյ կողմանէ : Այս լուծն հպատակութեան ըլլալէ դադարած՝ գերութեան լուծ եւ

ղած է ու այնքան ծանրացած՝ որ անբերելի ըլլալով՝ Մշոյ Հայերն ալ անկարող կըլլան զայն կրելու եւ հարստահարութենէ խալսելու յոյսով կրօնափոխութեան դիմել կորոշեն :

Հպատակ ազգ մը երբ առ կառավարութիւնն ունեցած պարտաւորութիւնները կը կատարէ, լի ու լի իրաւունք կունենայ կառավարութիւնէն ինչի, կենաց եւ պատուոյ ապահովութիւն խնդրել. եւ կառավարութիւնն պարտաւոր է անոր այս խնդրքն կատարել ոչ իբրեւ չնորհ այլ իբրեւ իրեն պարտքը : Գաւառաց Հայերէն ի վեր թագրութեան կը գրվին, ու հարստահարութիւնները դարձնեն ի վեր կը շարունակվին, արդ կամայն է որ գաւառաց Հայերն միայն տուրք վճարելու եւ հարստահարվելու դատաւարութեան հաւատաց մէջ գտնված չարախնամ կուսակալներն անկարող ըլլալով հարստահարիչները զսպելով ոճրագործութեանց տեսարանին առջև նստկիցէ քաշելով կը զուարճանան :

Ասոնց որն ալ հաւանական ըլլայ՝ աս ճշմարիտ է որ գաւառաց Հայերն զրկված են այն ամեն իրաւունքներէ զորս հլու եւ հաւատարիմ հպատակ ազգերն կը վայելեն ամեն տեղ եւ ամեն ատեն :

Հասնուա նայելով Ս. Պատրիարք Հայրն Մեծ Եպարքոսին ներկայացել ու Մշոյ այս վիճակն նկարագրելով եւ դարձնել է գոհացուցիչ խոստովանելով :

Ալօթենք Աստուծոյ որ այս խոստովանելն իր նախորդաց պէս ապարդիւն չմնան ու Բարձր Մահմուտ Նէտիմ Բաշային օրով իսպառ վերնան գաւառներէն այս հարստահարութիւններն որ հակառակ բարեխնամ կառավարութեան կամացը տեղի կունենան :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆՈՒՄՎԻԼՆ

Սալմաթօմրուկի ու Գարակէօմրուկի ազգայիններն իրարու հետ միշտ սիրով ու եղբայրաբար կը վարվին, բայց երբ Գրիստոստուր Էֆէնտին յիշեալ թաղերը ոտք կընեց, զանոնք երկուքի բաժնեց :

Ջարմանալի եւ շատ զարմանալի է... այս անձնանուէր մարդը նաւ մը նստի նէ՛ իսկոյն երկուքի կը բաժնէ զայն. ասոր համար է որ շատերն ատոր մտած նաւէն դուրս կընեն :

Եթէ Գրիստոստուր Էֆէնտինն այս բաժանող զօրութիւնը Գարագեղի կամուրջի պաշտօնեաներն դիմնային՝ ինչ հարկ կը մնար կամուրջը բանալու համար հարկւաւոր մարդիկ երկու ժամ չուաններով քաշելու, Գրիստոստուր Էֆէնտին կը կայնեցունէին բացվելը միւսին վրայ եւ կամուրջն իսկոյն երկուքի կը բաժ-

նըվէր... բայց վերջէն երկու մասն նորէն միանալով կամուրջն կը գոցվէր... :

— Ատիկայ չգիտենք, բայց թէ որ չգոցվէր, ան ատեն ալ Ղալաթիոյ խմբակը կը բերէինք, ան կը գոցէր :

Խնդիրէն չեղեցանք, եթէ երեսփոխանական ժողովին մէջ ըլլայինք՝ շատոնց ի կարգ հրաւիրված էինք :

Յայտնի է մեր ընթերցողաց որ ասկից առաջ Վասպուրական ընկերութեան անդամներն կիրակի օրերն ձրի դասախօսութիւններ ընելու համար Գարակէօմրուկի վարժարանն ուղած էին, որուն համար թաղին մէջ կուրծ ծագելով խեղճերն թուրումպաճիկներէն ծեծ կերած էին : Այդ գէպքէն ետքը թաղ խորհուրդը հաճած էր քանի մը անդամներ դպրոցին դռներն անոնց բանալու : Իսկ հիմայ կը լսենք որ Սալմաթօմրուքէն քանի մը ստորագրութեամբ թուղթ մը զրկված է թաղ խորհուրդին պատուիրելով որ դպրոցին դռները գոցեն Վասպուրական ընկերութեան անդամաց : Յարութիւն էֆէնտին Գասպարեան այս թուղթը Գաղ ժողովին պիտի ներկայացնէ, եւ եթէ արժան դա՛նէ՛ անկից ալ ոստիկանութեան զրկել պիտի տայ եղբր... :

Ըստ մեզ՝ թաղ խորհուրդն ասանկ թուղթերու կարեւորութիւն չտալով՝ թող տալու է ոչ միայն Վասպուրական ընկերութեան անձնանուէր անդամներուն որ ձրիաբար դասախօսութիւններ կընեն, այլ նա եւ ամեն անոնց որ ասանկ բարենպաստակ եւ ազգօգուտ գործերու կը ձեռնարկեն :

Յարութիւն էֆէնտինն գալով կըսենք թէ՛ իւր պաշտօնէն է ոստիկանութեան դուռը բանալով ազգայնոց վրայ հսկել եւ զանոնք, եթէ հնար է, բանտէն ազատել, եւ ոչ թէ բանտէն դուրս եղողներն ոստիկանութեան մասնել :

ՍՍՄԱԹԻՈՅ Տ. ԲԱՐԹՈՂԻՄԷՈՍԻ ԽՆԴԻՐԸ

(Շարունակութիւն տես րիւ 175)

Միմոս անուն զգուշիկ եւ քարշիլի թերթը կը գրէ թէ, Սամաթիոյ Տէր Բարթողիմէոսը Կէտիկ-փաշան քէօմրուկի մը մէջ ապօրինաւոր պսակ մը կատարել է ասկից բաւական ամիս առաջ, եւ թէ այս պիտի գործ մը կատարած ըլլար, իսկոյն Պատրիարքարանը զանի կը քննէր եւ պետք եղածը կը կատարէր եւ այն ժամանակ լրագիրը կը հրատակէին, ինչորք այս չէ, այլ վերը պատմուած Հիւստիանոսի կնոջ ինչորքն է. թէ կատարիարքարանը նորա անցեալը քննելու պարտաւոր չէ, այլ ներկան, բայց ի վերայ այս ամենայնի մեր ժողովուրդը սոյն ապօրինաւոր պսակին համար քահանային հարցուցինք նէ, պատասխանեց որ Կէտիկ փաշայի կողմը արդէն այրած ըլլալով, եղած տուններն ալ խրճիթ են, զոր Միմոս քէօմրուկի կանուանէ, եւ այն խրճիթներուն մէջ շատ պսակ-

ներ ըրած եմ բայց այսպիսի ապօրինաւոր պսակ մը չեմ կատարած: Ուրիշ քահանայի մը ապօրինաւոր պսակ ընելը անպարտ հրատարակուի, անդին տարածայնութեան մը համար ծերունի քահանայի մը պաշտօնագրերը ընել կաշխատուի: Յիշեալ Տէր Բարձրագոյն քահանայ Միմոսին յօդուածը կարգացածին պէս, հետեւեալ օրը նորա գրասենեակը կերծայ, որպէս զի խմբագիրը ուտիկանութեան յանձնէ, բայց իմացանք որ թէ խմբագիրը և թէ իւր ընկերը քահանայն տեսնալնուն պէս խոյս կուտան, որուն վրայ յիշեալ քահանայն պատուոյ դատ բացած է այժմ ոստիկանութեան դուռը. տեսնենք թէ Միմոսի խմբագիրը ինչպէս պիտի ազատի. աղէկ կընեն եկեղեցականք որ իրենց վրայ հրատարակուած ամբաստանութիւնը դատով պահանջեն որպէս զի ճշմարիտը երեսան երես, որ ընծերցողը սուտը ու իրաւը հասկընան:

Գանգ Օրագրին. Օրագիրը կըսէ թէ յիշեալ Տէր Բարձրագոյն քահանայն խալիքաւ ու բոլոր եկեղեցական հագուստը հանած, ֆէսը ու շալիքը հագած մինչև սրճարան գացեր է և տեսնողները զարմացեր են. ինչ սոսկալի զրպարտութիւն և ինչ յանգոնութիւն, արդե՞ք այն յօդուածը գրած ժամանակը զիշեր էր թէ ցորեկ, խելքը զուտն էր թէ՛ դուրս գացած էր, բայց հարկաւ քովը ըլլալու չէր որ այն յօդուածը կը գրէ և որուն մէջ որովհետեւ Տէր Արիստակէսը կայ, նա մատներ է որ Տէր Բարձրագոյն այս ընծացքը բռնէր է, և անշուշտ վաղը կամ միւս օր ալ ուրիշ չարութիւններ կըստեղծէ, ինչպէս որ կը տեսնուի, բայց Օրագիր միթէ յիշեալ Տէր Բարձրագոյնը քեզ դէմ չըպիտի բողոքէ ոստիկանութեան, երբ արդե՞ք Կրօնական Ժողովը յիշեալ քահանայն պաշտօնագրերը հրատարակեց, ո՞վ է արդե՞ք իւր դատախազը, եթէ նա անպարտ ելնէ ո՞վ պիտի տուէ նորա վնասները, ո՞վ, դո՞ւն Օգսէն էֆէնտի, արդէն դուն վարժարան ես սուտ ու սխալ լուրեր հրատարակել, հերիք է որ քու լրագիրդ ծախուի, կը յիշես արդե՞ք որ երկու տարի առաջ հրատարակեցիր թէ, Սամաթիոյ Տէր Բարձրագոյնը Հիսարի մէջ ապօրինաւոր պսակ մը կատարեւ է, բայց երբ քահանայն դատ պահանջեց, իսկոյն չամչնալով յետոս կոչեցիր, սխալ է և ուրիշ քահանայ է ըսելով, դուն վարժարան ես սխալ լուրեր հրատարակել, դուք և ուրիշ մէկ քանի թշնամիները կուգէք որ ամէն օր մէյմէկ տեսակ սուտ լուրեր հրատարակել, որպէս զի քահանայն չամչայի զայ և դուք ալ ուրախանաք, բայց հոգ անգամ չըլլար. որովհետեւ բոլոր գրուածներն ճշմարտութենէ զուրկ են, և յիշեալ քահանայն կըսէ թէ, Կամոյնիկոսէն մինչև քահանայ եկեղեցականները լրագրաց մէջ կամբաստանուին, ես ուր մնացի, Թող ուզածնուն չափ գրեն, ես երեսունը հինգ տարուան քահանայ եմ, իմ գործունեայ և անձնուէր ըլլալս բոլոր աշխարհը զիտէ և այս պատճառաւ շատերը իմ վրաս կը նախանձին և բարոյապէս և նիւթապէս սպաննել կուզեն:

Դուն չէիք Օգսէն էֆէնտի, որ ամիս ու կէս առաջ Սամաթիոյ Եէնի-մահալէ, հասի Պօղոսին սրճարանն եկար և ամենակարեւոր խնդրոյ մը համար Տէր Բարձրագոյնը տունէն կանչել տուիր, և ըսիր իրեն թէ պայմանաւ մը ես քեզի կարդարացնեմ ու փրկող առնել կուտամ և լրագրիս մէջ զքեզ կը գովեմ, քահանայն այս խօսքերը լսելուն պէս իսկոյն բարձր ձայնով կըսէ թէ, ես յանցանք չունիմ որ արդարանամ, և հարկաւ օր մը իրաւունքը տեղի կուգայ ըսելով պատասխանը տալուն պէս, Օրագրին երեսը կարմրեալով, և դուն զիտես ըսելով առնող քաղովը դուն չէիր արդե՞ք, ամե՞ն . . . որ այս ընծացքը բռնեցիր, լրագրիդ մէջ յիշեալ քահանայն ամբաստանես և զրպարտես, ուզածիդ չափ գրէ:

Յիշեալ Տէր Բարձրագոյն տաներեց քահանայներնուն վրայ զիտցածնիս ու տեսածնիս ամենայն ճշմարտութեամբ կը հրատարակեմ ի տեղեկութիւն ազգայնոց:

Ուստի կը վերջացնենք խօսքերնիս, յուսով որ Կրօնական պատկառելի Ժողովը կը բարեհաճի յիշեալ քահանային պաշտօնը շարունակել տալ, որ իւր թշնամեաց ոմանց և տարածայնութեան խաղաղիք չըլլայ, և այսպիսի ծերունագարդ քահանայ մը իւր վերջին օրերը անիրաւ չըմտնուի, ուս-

կից գոհ և շնորհակալ ըլլալնիս դարձեալ կը յայտնեմ:

Կը խնդրեմք . . . Խմբագիր, որ նամակին երկարութիւնը ներելով, Ձեր ազգօգուտ և ճշմարտախօս լրագրոյդ յառաջիկայ մէկ թերթին մէջ զետեղել բարեհաճիր, որուն համար կանխաւ մեր շնորհակալիքը յայտնելով:

Մնամք Ձերդ անձնուէր
(Ստորագրութիւն.)

Ինչպէս որ վերոգրեալ նամակէն ակներեւ կը տեսնուի, Արժ. Տէր Բարձրագոյն ֆրէկիւն աղջիկ հանելու, ֆէսով շալիքով պտուտած ըլլալու ինչպէս նաև ֆեօմիլիթի մէջ ապօրէն պսակ կատարած ըլլալու զրոյցներն բոլորովին անհիմն ու թշնամեաց կողմէ ստեղծված զրպարտութիւններ են: Սուտ է նաև յիշեալ ալեզարդ քահանային Պատրիարքարանէ կանչված ու չգացած ըլլալու լուրն ալ, և ինչպէս կընայ ճշմարիտ ըլլալ քանի որ նորին Արժանապատուութիւնը թէպէտ և անմեղ, իրեն ոչ-պաշտօնապէս հաղորդված աղբարարութեանը վրայ Պատրիարքարանի կը հնազանդուի ու փրկու չառնէր, ասանկ հնազանդ և բարեկրօն քահանայ մը կարելի է որ Պատրիարքարանէն հրաւիրված ու չգացած ըլլայ:

Մեզ տրված տեղեկութեանց նայելով Արժ. Տէր Բարձրագոյն քահանայն շատ անգամ աղբարարներն ձրի թաղած ու շատ անգամ աղբարարներուն մկրտութեան կամ պսակի արարողութիւններն առանց ստակի կատարած ըլլալուն համար քահանայից ոմանց կողմէ այսպէս կը հալածվի եղեր. . . ամօթ, ամօթ ամեն անոնց որք անխղճաբար կը յարձակին ասանկ բարեպիտ ու բարեգործ քահանայի մը վրայ անոր ծուխերն ձեռքէն յափշտակելու համար:

Առ այժմ այսչափ բաւ կը համարինք որ կը յուսանք որ Կրօն. Ժողովը Արժ. Տէր Բարձրագոյնին անմեղ ըլլալն արդէն հասկցած ըլլալով՝ անոր թշնամեաց զրպարտութեանցն ունկն չդնելով՝ իրեն կը վերադարձունէ փրկուը զոր առանց դատաստանի իրմէն առած էր:

ԱՐԳՈՅ ԹՈՒՍԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ ԷՖԷՆՏԻ ՈՒ ՄԵԾԱՊԱՍՏԻՒ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍՂԱ՝ . . .

Քրիստոստուր էֆէնտի Ղաղարսեան ազգային քանի մը վարժարանաց տնօրէն կարգված առաջին օրէն՝ աւելի աշակերտաց քաղաքավարութեանը հոգ տանել սկսաւ քան թէ . . . իրենին. և ինչպէս որ մեր հայրերն ուսմանը և գիտութիւն սորված չըլլալուն վրայ ցաւելով մեզի խրատ կուտան ու կըսեն. — «Տղաս, ինձի պէս տղէտ մի մնար, բան սորվէ» այսպէս ալ Քրիստոստուր էֆէնտին աշակերտացը կըսէ. «Տղաք, քաղաքավար եղիք:»

Այս խրատը ապարդիւն չմնաց, որովհետեւ աշակերտներն, որք այս խրատը չլսած իրարու պատուանուն չէին տար, սկսան իրարու հետ պաշտպանուիլ, աղաւթով ու Եփէնտի ու խօսիլ: Բաց ի սակից ուսմանց ու գիտութեանց ալ մէյմէկ պատուանուն տալ սկսան, օրինակի համար. — Արդոյ թուարանութիւն աղան սորվեցար. — Ոչ, Մեծապատիւ աշխարհագրութիւն էֆէնտին կը սերտեմ կոր. — Ես տակաւին վսեմափայլ հայերէն պէյս չսորվեցայ. — Բարձրապատիւ պատմութեան դասագիրքս դուք առիք. — Չէ, յարգողապատիւ կրօնագիրքութիւնդ առած էի և այլն: Քրիստոստուր էֆէնտին այս խրատն պաշտպան տեսնելուն պէս՝ նկատելով որ ամուսնութեանց թիւն օր ըստ օրէ կը նուազի — կամ աղջիկ մանչուն չհաւնելով կամ մանչն աղջիկին — որոշեց որ աշակերտ մը երկու սեռէ ըլլայ, այսինքն թէ արու և թէ էգ, որպէս զի աշակերտ մը մեծնալու ըլլայ նէ՛ աղջիկ փրկու-

ռելու չատկալի, և այս որոշմամբ սկսաւ զանոնք երկուսն անուանել: Եւ երբ տեսաւ որ բարի է, գրաբառով ու աշխարհագրութեամբ նոր լեզու մը չիմեց, որպէս զի քիչ մ'ալ գրականութեան ճիւղը մշակէ:

Ի հաստատութիւն մեր այս պատմածներուն Քրիստոստուր էֆէնտին մէկ նամակն ազգային բանասիրաց ուշադրութեանը կը ներկայացնենք:

«Արդոյ թուարանութեան դասատու.

Ձեր կամօքը ուղեցիք որ երկուսն աշակերտաց (որձ եւ էգ ըսել կուզէ) ազգային երգերու դաս աւանդել զոր շնորհակալութեամբ հաճութեամբ պատասխանեցինք բայց կը խնդրեմ որ մինչև ցարդ դաս տուած (վեճապատիւ) երգերուդ (Պատուարժան) ցանկը չինես եւ արդոյ դաստիարակաց յանձնէք եւ յայսմ հետէ (մինչև յաւիտեան) ինչ երգ որ դաս տաք մեզ իմացնէք զի արձանագրեցիք ի տօմար արձանագրութեան վարժարանաց:

Տեսուչ

ՔՐԻՍՏՈՍՏՈՒՐ ԱՇԱՐՀԱՐԿԱՆ»

Եւ ահա այսպէս անձնանուէր (չահու) Քրիստոստուր էֆէնտին միջինի յամառութեամբ մէկ կողմէն ձեռնուան պաշար կը պատրաստէ, միւս կողմէն ալ ազգային երկուսն մանկտին կը դաստիարակէ:

Յուսայի է որ ազգային երկուսն աշակերտներն եթէ ոչ իրենց Տնօրէնին շարադրութեանը չափ գոհն անկից նուազ աղէկ շարադրութիւններով ու դաստիարակութեամբ ապագային մէջ ազգին օգտակար անդամներ կըլլան:

Ք Ա Ղ Ո Ւ Ա Մ Ք

Այն որ հարստութիւն չունի վարկ ալ չունի, այն որ հնազանդ կին մը չունի հանգիստ ալ չունի, այն որ զաւակ չունի զօրութիւն ալ չունի, այն որ ազգական չունի նեցուկ ալ չունի, բայց այն որ ասոնց և ոչ մին ունի ազատ կեանք մը ունի:

Սէրը թարմ հաւկիթի կը նմանի, ամուսնութիւնը կարծր հաւկիթի, իսկ կնաթողութիւնը հոտած հաւկիթի:

Կանայք աւելի տգեղները կատեն քան թէ տգէտները:

Միլտոֆլի հարցուցին թէ՛ իւր աղջիկներուն շատ լեզուներ պիտի սորվեցունէ՞. — Կիներուն ունեցած մէկ լեզունին անգամ արդէն իրենց շատ է, պատասխանեց:

Հաճելի ըլլալու արուեստը կանանց համար այն արուեստներէն է, զորս գեղեցիկները առանց սորվելու կը գիտնան, իսկ տգեղներն երկար առնեն սորվելէ և անոր աշակերտութիւն ընելէ ետքը միայն կընան գիտնալ:

Քճնող կինն իւր պարկեշտութեանը վրայ կը պարծի ինչպէս վախկոտ մը իւր քաջութեանը վրայ:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐ ՄԸ

Գայսէրը Ահմէտ փաշան որ անցեալ շաբաթու լախճանած էր, այս շաբաթու Ատանայի կուսակալ անուանեցաւ (*):

(*) Ատանայէն հեռագրով լուր եկաւ թէ գուսաւին կուսակալ Գայսէրը Ահմէտ փաշան սակաւօրեայ հիւանդութեամբ մը վախճանեւ է:

ՀԱՐՈՒՍ ԸԼԱՍԼՈՒ ՄԻՋՈՏՆԵՐԸ

— Խեղճ ըլլայ, Խիկար, վաղելով հեւալով
նսկից կուգաս կոր։
— Ձբօսարանի մը մէջ նստած էի, ըսին թէ՝
Թատրոնը հարստութեան ճանքն էր սորվե-
ցունէ կոր, ես ալ վաղելով եկայ աղաչելու որ
ինձի ալ սորվեցունես հարստութեան ճանքն։
— Շատ աղէկ, նստեցէ՛ք։ Հարստութեան
ճանքն աղէկ սորվելու համար, մարդս պէտք
է որ Պօլսոյ քաղաքական աշխարհագրութիւնը
գիտնայ, այսինքն Պօլսոյ ճանքները սորվի,
Ալէմտաղի, Պէյլէրպէյի, Իւսկիւտարի, Իճատի-
յէյի, Պէյլիթաշի ճանքներն աղէկ գիտնայ։
— Ճանքները սորվելով ինչպէս հարուստ
կրնայ ըլլալ մէկը։
— Ճանքներուն ուսումն շատ կօդէ հա-
րուստ ըլլալու բայց անկից զատ շարժուն թա-
ղերուն ու գիւղերուն վրայօք ալ տեղեկու-
թիւն առնելու ես։
— Ի՞նչ կրես, գիւղերը տեղերնէն կը շար-
ժին և ուրիշ տեղ կերթան։
— Այո, հարուստ ըլլալ ուզող մէկը կրնայ
վայրկենի մը մէջ Ալէմտաղին Իճատից բերել,
Պէյլէրպէյին Բուսիլի կողմը անցունել, Թօփ-
գաբուն Իւսկիւտար բերել։
— Աս ի՞նչպէս կըլլայ։
— Օրինակի համար ըսենք թէ՝ Ալէմտաղի
չէնք մը կը շինվի կոր, այս չէնքին համար առ-
նելով Բերքանիներն առաջադիւ մինչև Ալէմ-
տաղի տանելու ու արագային շատ ստակ տա-
լու տեղ, Բերքանիները Իճատից կը բերես,
Ալէմտաղի մէջ շինվելիք չէնքը Իճատից կը
չինես։ Ասով Ալէմտաղին քիչ մը ասդին բերած
կըլլաս։
— Ատանկ բան կըլլայ մի ես։
— Ըսինք թէ Պէյլէրպէյի բաղնիք գացիր
— Պէյլէրպէյի կըսեմ նէ՝ անպատճառ Պէյլէր
պէյի ըլլալու չէ ես — Բաղնիքին մոռնալինե-
րը հաւնեցար։
— Հաւնելով ի՞նչ կըլլայ։
— Ի՞նչ պիտի ըլլայ կը քաշես կը հանես ու
տունիդ բաղնիքին կը դորձածես. ասով մոռ-
նալիներն ալ օգտօթութիւն ըրած կըլլան։
— Թատրոն, այս ըսածդ գողութիւն է։
— Աստուած չընէ, գողութիւն մի, բերանդ
ժողովէ, մեծ առաքինութիւն է. իրաւ է որ քիչ
մը գողութեան կը նմանի, բայց գողութիւն չէ,
և այնչափ գողութիւն չէ որ ասանկ բան մը ը-
նելու ըլլաս նէ՝ պաշտպաններ անգամ կուսե-
նաս, որոնք քեզի համար առտուրնէ մինչև ի-
րիկուն կըսեն թէ՝ ինչ բարի մարդ է տէրժէ-
քը չգիտցվիր կոր, ասանկ մարդ մը աղգին մէջ
մինչև հիմա եկած չէ, հաղարաւոր մարդոյ
բարութիւն ըրած է, բարի մարդ ըլլալը դէմ-
քէն ալ յայտնի է. ևն. ևն։
— Աղէկ ա՛, գոնէ բարի ըսելու համար մենք
ալ գողութիւն ընենք, էհ, այդ մոռնալիներէն
տահա կայ մի։
— Մոռնալին թողուց որ . . . խնդիրը միայն
մոռնալին վրայ չէ ես, դուն ալ գնա Բոսնա-
նըրը տար։ Բայց տանելուդ հետեւալ օրն ալ
բաղնիք երթալու և պօռալ սկսելու ես, էֆէն-
տի, այս Բոսնաներն ո՛ր են, ո՛ր է տարեր, ա-
պերախտներ, ի՞նչ է ըրածնիդ, մարդս հայ
կերած տեղն ասանկ խրոյանէ մոռնալին կընէ մի,
որ թշուառականն, որ անպիտանն, որ անխի-
ճն, որ աւաղաղն առեր տարեր է, ձեռք ան-
ցունելու ըլլամ նէ՝ քովէս վռնտեմ որ երթայ
սորվի . . . գողութիւն ընելը։
— Աս չեմ կրնար ընել։
— Ինչո՞ւ, Խիկար, քեզմէ աւելի պատուա-
ւորները կընեն կոր, դուն ինչո՞ւ չպիտի կրնաս
եղեր ընել։
— Ինչպէ՞ս ուրիշները չըպարտեմ։
— Ձրպարտելէդ ետքն ալ, մարդոյ վարույն
ու բարույն վրայօք բարոյական խօսքեր կընես,

պէտք ըլլայ նէ՝ երբեմն քարոզ ալ կուտաս։
— Ձեմ կրնար Թատրոն, չեմ կրնար, ասանկ
հարուստ ըլլալէն աւելի աղէկ է աղքատ մը-
նալը։
— Այս չեմ կրնար ընել։
— Ձէ։
— Ուրիշ միջոցներ ըսեմ նէ։
— Թերեւս կարենամ զանոնք ձեռք առնել։
— Անանկ է նէ՝ շաբաթ օրը եկուր։
— Շատ աղէկ։

ՄԱՍԻՍ ԴԱՐՁԵԱԼ ՍԱՀՄԱՆԵՆ ԴՈՒՐՍ

Մասիս պատուական թերթին օձիքը բնաւ
ձգելու չգար, թշուառականը միջոց մը գտնե-
լուն պէս անպատճառ շողքորթութիւն մը
պիտի ընէ, չընէ նէ՝ ան գիշեր չկրնար քնանալ։
Այս թերթին, որ ըստ ոմանց պատուական է
և ըստ ոմանց պնակալէզ, իւր վերջին թիւե-
րուն մէկուն մէջ հայկական հանճարներ ըսե-
լով քանի մը լուրեր կուտայ, որոնց արդարեւ
երկուքն Հայոց համար բերկրաւթ կրնան հա-
մարվիլ. Բայց որովհետեւ Մասիս՝ Օտեան էֆէն-
տիին «Խեղաղին այն է որ պարագաներէն օ-
գուտ քաղել գիտէ» խօսքը անդամ մը լսելով,
ամեն պարագաներէն շողքորթութիւն կը քա-
ղէ և մէկու մը կուտայ զայն, այս անգամ ալ
յիշեալ լուրերուն տակը լուր մ'ալ կաւելցնէ
սա պէս։
Կը լսենք որ . . . եան . . . դոր . . . տիւ
. . . սէս տղան ալ որ ճարտարագետութիւն
կը սորվի երկրորդ կարգէն առաջին կարգը ան-
ցած է։
Ի՞նչ հանճար . . . աշակերտ մը որ երկրորդ
կարգէն առաջին կարգը կանցնի . . .
Կերեւայ որ պատուական կամ պնակալէզ Մա-
սիս արդոյ խմբագիր Մեծ. կարագետ էֆէն-
տի իւթիւճեան դպրոց եղած ատեն տարի-
ներով մէկ կարգի մէջ մնալու սովորութիւն
ունեցած ըլլալով՝ մէկ կարգէն միւս կարգը
անցնելն իրեն համար հանճար կը համարվի-
կոր։
Ամենքնիս ալ համազօր ըլլալով որ Մասիս
շողքորթութեան դուրս չկրնար ապրիլ ինչպէս
ձուկն ջուրէն դուրս, ըսած ենք իրեն. Մա-
սիս, պատուական Մասիս, շողքորթի բայց
գոնէ չափով գործածէ շողքորթութիւնը։
— Ի՞նչ ընեմ աղբար, ես ալ սա անպիտանը
չափով չեմ կրնար կոր գործածել, կըսէ մեզի։
— Ինչո՞ւ չկարենաս գործածել Մասիս, ա-
նիկայ օղի չէ, գինի չէ, ծխախոտ չէ, կամքը
քովդ է, ուղես նէ կրնաս քիչ գործածել։
— Ի՞նչ գործածեմ նէ ալ, Բեյլ մը չեմ
դգար կոր։
Ասանկ մարդուն ի՞նչ կընես, անգամ մը շո-
ղքորթութեան սիրահարած է, և որովհետեւ
մարդս ալ իւր սիրած բանին միշտ աղէկ կողմը
կը տեսնէ, իրեն այնպէս կը թուի որ շողքորթ-
թութիւնը մեծ առաքինութիւն մ'է, և թէ
աշխարհիս վրայ շողքորթութեան աւելի անուշ
բան մը չկայ։
Ո՛վ սիրուհւոյդ հաւատարիմ սիրական, սի-
րէ շողքորթութիւնը որչափ որ կրնաս. և ես
իմ կողմէ կը բարեմաղթեմ որ երկուքնիդ մէկ
բարձի վրայ ծերանաք . . .

ՍԸԿԵ ՆԸԿԵ

— Իմացար, Ամբակում աղա, ընկղմած նա-
ւերը ջուրին երեսը հանելու համար նոր միջոց
մը գտեր ես։
— Ի՞նչ միջոց։
— Նաւուն մէջ թողնալն կիջեցունեն ե-
ղեր, ետքն ալ այդ թողնալները օգուտ կը լե-

ցունեն եղեր, Թողնալները կուսենան եղեր,
ջուրը նաւէն դուրս կելլայ եղեր, նաւն ալ վեր
կելլայ եղեր։
— Աս աղէկ բան է, այդ թողնալներէն
մէյմէկ հատ ալ գոնէ մենք կախենք։
— Ինչո՞ւ։
— Որովհետեւ առջի օրը Պահճէ-Բախտալիէն
անցած ժամանակս քիչ մնաց որ կը խղէվէի կոր։
— Ձի մ'ալ Ձաքմաքճըլար եօխուշին խղէվեր
է ըսին։
— Անճրեւներն ասանկ երթալու ըլլայ նէ՝
ուրիշ վտանգներ ալ կրնան պատահիլ։
— Ձեմ կարծեր, որովհետեւ Շիրքէթը Խայ-
րիէն որոշած է եղեր փողոցներու մէջ ալ շո-
ղենաւ բանեցունել։
* * *
— Ձեռքինդ ի՞նչ թուղթ է Կարագետ աղա։
— Շրմէնալիքի վաստկող թիւերուն թուղ-
թն է։
— Տուր նայեմ, ինձի զարկեր է մի։
— Առէք։
— Ասոր կէսը ո՛ւր է։
— Կէսը մի . . . հինգ տարիէն ետքը։
* * *
— Աս ի՞նչ է, այսպէս հագվիր սգվիր ես
այսօր. փեսայ կըլլաս կոր։
— Ձէ աղբար, մարդուն մէկուն հայհոյեցի
սրճարանի մը մէջ, ան ալ հիմա ինձի դէմ դատ
է բացեր, զապոյից կերթամ կոր, հագվեցայ որ
պատուաւոր մարդ երևնամ։
— Աղէկ ա՛ մարդը քուկին հագուստներուդ
դէմ դատ չէ բացեր ա՛։ Աւելի աղէկ չէ՞ր ըլլար
որ վրադ գլուխդ շտկելու տեղ բերանդ շտկէիր։
* * *
Օրուն քաղաքավարութիւնը . . .
— Գուզում Մարտիրոս աղա . . .
— Ի՞նչ կայ։
— Ճանրմ Մարտիրոս աղա . . .
— Ըսէ։
— Ոտքդ պաղչնմ Մարտիրոս աղա . . .
— Ի՞նչ կուգես։
— Արեւուդ մեռնիմ Մարտիրոս աղա . . .
— Ձըսեմ։
— Ի սէր Աստուծոյ Մարտիրոս աղա։
— Խենթեցար, ի՞նչ եղար. ի՞նչ կուգես։
— Ուղեղիքս դուն հասկցիր, կամչնամ կոր
ըսելու Գուզում Մարտիրոս աղա։
— Մի քաշվիր Համբարձում աղա, ըսէ։
— Շատ պէտք ունիմ, ինձի ոսկի մը տայիր։
— Գուզում Համբարձում աղա, ճանրմ Համ-
բարձում աղա, ոտքդ պաղչնեմ Համբարձում
աղա, արեւուդ մեռնիմ Համբարձում աղա, ի
սէր Աստուծոյ Համբարձում աղա, ըսելիքս
դուն հասկցիր կամչնամ կոր ըսելու քուզում
Համբարձում աղա, ստակ մը չունիմ։
— Գուզում Մարտիրոս աղա աֆ կընէք,
զլխու ցաւ տուիք։
— Գուզում Համբարձում աղա, բան մը չէ,
դուք ալ աֆ կընէք։
* * *

— Չորս կողմէ նայէ՛ որ մարդ չտեսնայ :

— Մի վախճար, պէքճին հոս է, ոտքի ձայն առնէ՛ նէ՛ իմաց կուտայ . . . :

տունին առջևը կեցած շարունակ փառը զար-
նեքէն մէրաք չըրի :

— Անանկ է նէ՛ պէքճին գողերուն համար
կը զարնէ էղեր, իմացնելու համար որ գիրենք
տեսնող չկայ ուղածնին թող առնեն :

* * *

— Ի՞նչ ունիք, հիւանդ էք :

— Այո, ստամոքսս կը քացիի կոր :

— Ի՞նչ ֆլաս ունի :

— Կէյիբիւն ըրած ատենս ալ գիտես քի
հաւկիթ ես կուգայ կոր :

— Ատ է նէ բան մը չէ, եռանդորս սալա-
ծաւը եղած ես :

ՅՈՒԴԱ ՎԱՐԴԱՊԵՏԸ

Այսպէս կը կոչվի այն անձն որ ասկից քանի
մը տարի առաջ, արծաթաթիւթեամբ մոլեալ,
մեր հարստահարեալ եղբայրներն մատնած ը-
լալն իր մեղաւոր հաստատեց :

Այս անձը այդ մատնութենէ ուրիշ յանցանք
մը գործած չըլլալն հիմայ իրեն պարծանք հա-
մարելով (' ') գրիչը ձեռքն առեր իր նոր
գործած յանցանքներէն արդարանալու համար
ըրազրական ասպարէզին մէջ նետվել է :

Այնքան Գրիգորիս վարդապետը — Յու-
դային բուն անունն այս է — Խմբագրական
ասպարէզը նետվեցաւ նէ՛ գոնէ ամենէն առաջ
սա հասկցնէր մեզ թէ՛ Շահ Հիւսէյնէն քանի
հազար ոսկի առած էր Հայերը իրեն մատնելու
համար: Ետքն ալ՝ փոխանակ երգիկայէն դուրս
եղայ ըսելով տեղէն չերեարյու ու ամենափոքր
տկարութիւն չունեցած ժամանակը Թիւրքի
հիւանդութիւն ունիմ ըսելու, մեզ բացատրէ
թէ՛ ինչպէս նորէն մատնեց ներկայացում
տուողները, թէ՛ ինչպէս ժողովրդեան հայհոյե-
լով անոր մեծագոյն մասին սիրտը վերաւորեց :

Պօլսոյ ողջամիտ ու մեծագոյն մասն այս տեղե-
կութիւնները կապասէր և ոչ թէ մատնութենէ
դատ ուրիշ մեղք գործած չըլլալուն վրայ փա-
ռաւորվելուն լուրը :

Բայց, որովհետեւ Յուդա վարդապետն այս
տեղեկութիւններէ կը զրկէ ժողովուրդը, մենք
խօսք կուսանք այս տեղեկութիւններն մի ըստ

միովէ պատմել մեր գիտողութիւններովը մէկ-
տեղ :

Ընթերցողք թող մեր յաջորդ թիւերուն
սպասեն :

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԲԱՄԱԿ. — Թընէլի կառախումբը վեր քա-
շելու համար պատրաստվելիք պարանք բա-
պակէ շինել որոշված ըլլալուն պատճառաւ,
բամազակին գինը բարձրացաւ :

ԲՈՒՐԴ. — Խաւքեղի շողենաւներուն ծա-
կերը թիւմելու համար շատ փնտռված ըլլա-
լուն՝ գինը վերագիր ունեցան :

ՄՈՐԹ. — Թրամվէյի ձիերուն աս օրերս
մեռնիլն այս ապրանքին գինը իջեցուց :

ԱՓԻՈՆ. — Գիշերուան պիմիները շաակէկ
գործածել սկսելուն պատճառաւ, արթնալու
ըլլան նէ՛ կը վախճի որ այս ապրանքէն շա-
ակէկ ծախու առնեն ու գինը բարձրանան :

ՈՐԴԱՆ ԿԱՐՄԻՐ. — Իգական սեռն աւելի
ճերմակ ըլլալու միտում ունենալով, կարմիրը
պաւիւր կորսնցնելու վրայ է :

ԽԱՀՎԷ. — Պահք օրերն սուրճի մէջ լուբիա
դրվիլ սկսվելէն ի վեր, խահվէյին երեսը նայող
չկայ :

ԱՊԱԿԻ. — Եթէ Թրամվէյի պատուհաննե-
րուն ապակի անցունել որոշվի, ապակիին գինը
հարկւրին քառասուն կը բարձրանայ :

ՌՕՄ. — Յուրտերը սկսին նէ՛ շատ պիտի
բշլի :

ԹՈՒՂԹ. — Ասկից աժան բան չկայ :

Լրագիրնիս ձեռքէ ծախվելէ
զուտ կը ծախվի նա ևս Բերայի
ծխախմանուց միջոցաւ ինչպիս
նա ևս Պիշկիրաշ և Օրբազեղ
բօսք յօսալի քով :

Տ Ե Ս Ա Կ Ա Ն

Ե Ի

Գ Ո Ր Ծ Ն Ա Կ Ա Ն

Ք Ե Ր Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ֆ Ո Ւ Ն Ս Ե Ր Է Ն Ի

— 000 —

ԵՐԿԱՍԻՐԵՑ

ԵՂԻԱԶԱՐ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԲՅՈՒՄԱՆ ԵՒ ԽԻՍ ՆՈՒՄԱՐԱԾ ԼԱՐՈՒՄԻ ԸՆԲԱՅԻՆ ՎՐԱՅ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

1875

— 000 —

Կը ծախուի Հայ գրավաճառաց քով և մաս-
նաւորապէս Արամեան գրատունն ու Մերձանը
Պաղտասար աղային գրավաճառանոցը . գին
1 ֆրանք 80 սանդիմ :

ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ ՕՐԱՅՈՅՑ

1876 ՏԱՐԻՈՅ

Զարդարեան գործարանէն քանի մը տարի է
ի վեր ելնող գրասենեակներու համար գործա-
ծելի օրացոյցներն նախորդ տարիներու մէջ հա-
զարներով սպառած ըլլալով՝ կը յուսանք որ
1876 տարւոյն համար պատրաստված սոյն օ-
րացոյցն ալ՝ որ ճաճկաց, Յունաց և Լատինաց
ամիսներն միանգամայն կը ջցունէ նախորդ-
ներուն պէս արդոյ հասարակութենէն սիրով
կընդունվի :

Լրագրոյս վերաբերեալ ո եւ է
գրութիւնք ուղղորդելու եւ Չափ-
մաքնարար Ակոբեան խան Թ. 13:

ՏԷՐ—ԽՄՐԱԳԻՐ. — Ե. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ

Զագագըրլար փողոց. Յակոբեան խան, Թիւ 12